

Селянство в умовах раннього нового часу і ринково- капіталістичних трансформацій та суспільно-політичних потрясінь XIX – початку XX ст.

УДК 94(477.82-2):35.075«1914/1918»

В. І. Денисюк

кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ГУМАНІТАРНИЙ ЧИННИК У РОБОТІ ОРГАНІВ ЛУЦЬКОГО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В 1914 – 1918 РР.

Перед органами міського управління Луцька в роки Великої війни поставали проблеми забезпечення базових потреб лучан та гостей міста, що й становило гуманітарний фактор. У центрі дослідження перебувають питання гуманітарного характеру в місті Луцьк, а також діяльність органів міського управління в 1914 – 1918 рр. Виявлено, що проблеми гуманітарного характеру в цей час були зумовлені насамперед дефіцитом найнеобхідніших товарів, інфляцією, наявністю великої кількості біженців та поранених, а також руйнацією в ході бойових дій, антисанітарією і труднощами фінансування. Головними проблемами гуманітарного характеру були поширення епідемій, продовольча криза та ін. Луцька міська управа намагалася нівелювати наслідки найбільш резонансних проблем, подекуди розв'язати власне проблеми. Складність подолання цих питань була пов'язана з об'єктивними чинниками війни, а також з браком коштів, низьким рівнем ініціативності керівників міста та відповідальності лучан.

Ключові слова: Луцька міська управа, епідемія, біженець, проблеми управління, інфляція, дефіцит товарів.

Постановка проблеми. Велика або Перша світова війна мала особливе значення для історії країн, на території яких проходили бойові дії. Вона призвела до масштабних потрясінь, у центрі яких стояла людина та її оточення. Державні органи намагалися розв'язати першорядні для здоров'я та гідного життя людини проблеми, однак через низку причин це вдавалося зробити не завжди. Об'єктом дослідження є діяльність органів міського управління м. Луцьк у роки війни, зокрема гуманітарний чинник у їхній роботі. Визначено та класифіковано проблеми гуманітарного характеру в Луцьку, а також досліджено діяльність органів міського управління в цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлено кілька робіт авторів, дослідження яких стосується історії Луцька періоду 1914 – 1918 рр., зокрема проблеми гуманітарного складника в роботі органів міського управління. Серед останніх варті уваги праці Л. Білоус [1], О. Дем'янюка [2], І. Козинець [3], О. Прищепи [4].

Мета статті – окреслити ключові проблеми гуманітарного характеру в місті в 1914 – 1918 рр., а також напрями в роботі органів міського управління для їх ліквідації або нівелювання їхнього впливу.

Виклад основного матеріалу. Влада в місті та органи, що управляли ним, змінювалися досить часто в роки війни. Це було пов'язане не тільки зі зміною стратегічної військової ситуації, але й із початком громадянської війни. Незважаючи на розбіжності ідеологічного характеру керівників міста на різних етапах, кожен із цих органів поставав перед проблемами забезпечення базових потреб лучан та гостей міста, що й утворювало гуманітарний фактор. Сюди можна зарахувати такі блоки взаємопов'язаних питань: 1) забезпечення найнеобхідніших умов для здорового існування; 2) соціальне забезпечення; 3) комплекс проблем, пов'язаний із товарами та цінами на них, а також із цінами на послуги; 4) забезпечення порядку в місті та захисту майна і життя лучан; 5) комплекс проблем, зумовлених наявністю біженців та переселенців у місті.

У 1914 – 1916 рр. Луцьк чотири рази переходив із рук російської до австро-угорської армії й навпаки. До кінця 1918 р. влада в місті, а отже армії, що контролювала територію, змінювалася ще не один раз [5, 52–59]. Близькість до фронту (частину загиблих воїнів ховали на міському кладовищі), квартирування тут великої кількості поранених солдатів та офіцерів (особливо з червня 1916 р.) [6, арк. 5, 7; 7, арк. 12 зв.], а також ігнорування міщанами санітарних норм і несвоєчасне вивезення сміття за межі міста [8, арк. 5–20; 9, арк. 128–128 зв.; 10, арк. 8–8 зв.; 11, арк. 26] призвели до розвитку антисанітарії та поширення різних захворювань.

Луцька міська управа намагалася боротися з антисанітарією та зумовленими нею епідеміями. У вересні 1914 р. побудовано три міські колодязі для того, щоб міщани перестали користуватися річковою водою, яка, за аналізами, була непридатною для вживання. Невдовзі їх обладнали електричними двигунами для автоматичного подання води. Проте кардинально це не змінило ситуації [12, арк. 132; 13, арк. 7-8; 11, арк. 73–74]. Сміття вивозили сміттєвий та асенізаційний обози. Вони збирали сміття в міщан та з вулиць і вивозили його возами. У насичені роботою періоди асенізаційний обоз нараховував більше як 20 возів. Проте, загалом, його організація була погано впорядкована. Часто збір сміття проводили біля річок або інших водостоків [11, арк. 14, 49–49 зв.]. Для покращення його роботи в 1916 р. міська управа придбала пневматичний насос [14, арк. 2–15], але ситуація й надалі залишалася невтішною. Боротьба з антисанітарією та епідеміями особливо погіршилася з 1917 р. у зв'язку з браком необхідних коштів, частими змінами міських органів управління (або їхнього

складу), нестабільністю й політизованістю їхньої роботи та, як наслідок, ігноруванням нагальних питань. Наприклад, за відношенням начальника луцької повітової міліції Ткачука від 12 січня 1918 р., на вулицях міста тривалий час перебували залишки мертвих коней, яких ніхто не вивозив [11, арк. 3].

У березні квітні 1915 р. у місті розпочалася епідемія висипного тифу [13, арк. 7–8]. У березні 1918 р. вона розгорілася із ще більшими масштабами. У медичних закладах навіть не вистачало обладнання для проведення дезінфекції. Крім того, у роки війни часто траплялися спалахи віспи, холери, дизентерії, дифтерії, кору [11, арк. 21, 73–74; 15, арк. 13–24]. Миська управа проводила вакцинацію для боротьби з хворобами, однак це не завжди допомагало [11, 49–49 зв.].

У Луцьку діяли різні медичні заклади в роки війни. На початковому етапі війни в місті виникла нагальна потреба заснування лазарету для військових. У листопаді 1914 р. управа вирішила перенести єврейську школу до іншого приміщення, а у звільненому будинку облаштувати цей медичний заклад [16, арк. 86–86 зв.]. Головним медичним закладом у Луцьку була повітова земська лікарня. Вона почала діяти в місті ще до війни та функціонувала до евакуації в серпні 1915 р. У зв'язку з великою кількістю хворих і поранених, 20.01.1915 р. відкрито нове відділення луцької земської лікарні [17, арк. 2–6, 26, 126–127].

Одна з головних проблем медичних закладів Луцька брак фінансування та малі ресурси в боротьбі проти епідемічних захворювань, із чим управа вела боротьбу шляхом надсилання чисельних скарг, прохань та інших документів губернській владі [11, арк. 21, 88]. Подекуди ускладнення виникали через інертність органів міського управління. Зокрема, Луцьк міг розраховувати на відкриття лазарету за рахунок Всеросійського союзу міст із надання допомоги хворим і пораненим воїнам із 1914 р., оскільки перебував у районі військових дій [6, арк. 27]. Однак міське керівництво подало заявку на участь у цій організації тільки в серпні 1916 р. [7, арк. 16–16 зв.].

У серпні 1915 р. головна лікарня м. Луцьк припинила своє існування у зв'язку з евакуацією [17, арк. 110]. Наразі невідомо, як функціонувала санітарна служба та лікарні в місті під час австрійської окупації в серпні 1915 – травні 1916 р. Після повернення міських установ з евакуації влітку 1916 р. лікарня відновила свою роботу. Через епідемію тифу місто потребувало великої кількості лікарів та медперсоналу. Навіть пізніше, у травні 1918 р., управа просила губернську владу виділити одного лікаря та п'ятьох фельдшерів, незважаючи на те, що тут вже було 12 лікарів, які вільно практикували, а також одна акушерка [11, арк. 36–36 зв., 48–48 зв.]. Завдяки старанням управи, станом на листопад 1918 р. у місті розміщувалися земська та венерична лікарні, а також епідемічний відділ (колишній т. зв. «Тетянівський комітет») і приватна клініка лікарів Мінінзона та Пінеса. Крім того, у місті діяла амбулаторія з аптекою при ній, дезінфекційна міська камера з апаратом «Геліос» (для дезінфекції медичних інструментів), готували відкриття амбулаторії для дослідження харчових продуктів. Проте через недостатнє фінансування невдовзі була розформована низка санітарних установ [11, арк. 73–74].

Наступним блоком важливих питань гуманітарного спрямування можна вважати соціальне забезпечення. 1914 – 1918 рр. вирізнялися типовими для військового часу проблемами: інфляцією, дефіцитом продуктів харчування та товарів

першої необхідності. У роки війни ціни зросли в десятки разів. Для прикладу, 31.07.1914 р. пуд озимого жита коштував 0,95 руб., а у вересні 1918 р. – 28 руб.; пшениці – 1,05 і 32 руб. відповідно; гречки – 1 і 25 руб. відповідно; картоплі – 0,30 і 5–10 руб. відповідно; яловичини – бл. 5,20 і 90–120 руб. відповідно; свинини – бл. 5,20 і 120 руб. відповідно [18, арк. 292; 19, арк. 290–294]. Варто зазначити, що дефіцит товарів був притаманний не тільки продовольчій сфері. Кожного року з похолоданням приходила проблема опалення. Нафту, керосин і вугілля довозили до Луцька тільки епізодично, а дрова, що тільки за два перші роки війни зросли в ціні втричі, не могли задовольнити всіх потреб жителів міста [7, арк. 49].

Миська управа намагалася регулювати ціни за допомогою т. зв. «такси» – максимальної (іноді й мінімальної) ціни на товар, часом це стосувалося й послуг. Такі такси вивішували на видних місцях у центрі міста. Проте вже в перші місяці війни стало зрозуміло, що цей засіб був штучним і не відповідав тогочасним реаліям. Наприклад, 24.10.1914 р. продавці бакалійних товарів прохали переглянути ціни, затверджені владою, оскільки вони нижчі за ціни, за якими закуповували товар на заводах і фабриках [18, арк. 334]. Ситуація ускладнювалася, і в листопаді 1916 р. ціни на більшу частину товарів вже не встановлювали, бо в місті не було ні будівельних матеріалів, ні вільних робочих рук. Із продуктів, які залишилися в незначному обсязі, були житня та пшенична мука, деякі крупи, сіль [20, арк. 201, 203]. По суті, у цей час у місті була загроза голоду.

Військовий час приніс у місто елементи планової економіки. У зв'язку з дефіцитом на товари першої необхідності, влада часто використовувала магазини для розпродажу таких товарів, які управа закуповувала в оптових масштабах в інших регіонах. Для прикладу, у грудні 1916 р. організовано продаж керосину, відсутність якого гостро відчувалася в місті. Як тільки його доставили до міста, управа визначила вісім місць, де його повинні були продавати в обмежених розмірах. Ці місця були розкидані по всьому Луцьку. На кожному місці повинні були виділяти по 2 кг. Один фунт (0,41 кг) коштував 20 коп. [21, арк. 30].

Забезпеченість міста товарами досягла критично низького рівня вже на початку війни. Так, у другій половині 1914 р. у країні стали помітні інфляція та дефіцит товарів. Населення Луцька як наближене до фронту відчуло на собі всі біди воєнного часу особливо гостро. У цей час з'явилися проблеми з постачанням товарів. Наприклад, до війни м'ясо надходило до Луцька переважно з Рожища та Торчина через посередників [8, арк. 12]. Проте вже в 1916 р. м'яса катастрофічно не вистачало не тільки в місті, але й у губернії. Це було тісно пов'язане з масштабними ревізіями військових [10, арк. 10–10 зв.].

Оскільки колишні міські ското- та свинобійня були спалені 24.05.1916 р. австрійськими військами, що відступали [7, арк. 9], місцева влада за допомогою штабу Особливої армії, який квартирувався в Луцьку, організувала побудову нової [10, арк. 43]. Але проблема постачання м'яса лучанам залишалася гострою. У липні – серпні 1918 р. затвердженою миською владою нормою споживання для дорослої людини в місті було близько 200 грамів м'яса (у розрахунку по живій вазі) та приблизно 6,55 кг хліба на місяць. Це становило приблизно 5 грамів м'яса та 218 грамів хліба на день [22, арк. 49, 95].

Крім продуктів харчування, відсутніми або вкрай дефіцитними були й інші товари. Особливо гострою стала проблема постачання до міста паливних

матеріалів: дров, вугілля, нафти [20, арк. 213]. Крім того, наприкінці 1916 р. у місті було повністю відсутнє залізо та скло, сіль і цукор. У центральних губерніях продуктова ситуація не була такою катастрофічною, як у прифронтовій смузі. Тому часто управа направляла «вглиб Росії» купця з повноваженнями закуповувати для міста певні товари. Така схема постачання продуктів і найважливіших товарів проіснувала кілька років. Ситуація ускладнювалася й тим, що фронт залишився неподалік від Луцька. Наприклад, у жовтні 1916 р. через військові обставини зірвано постачання до міста солі [23, арк. 21].

Забезпечення порядку в місті та захисту майна і життя передбачало діяльність пожежної частини та правоохоронних органів; захист майна лучан, що тимчасово виїхали з Луцька. Обов'язок забезпечення охорони спокою в місті лежав на городових, яких напередодні війни нараховували 37, хоча за тогочасними нормами відповідно до чисельності населення повинно було бути 69 працівників [24, арк. 263]. Місто було поділене на дві дільниці, а з осені 1917 р. сформували і третю [25, арк. 2]. Усі городові були озброєні шаблями. Окрім того, старші городові мали револьверами марки «браунінг», молодші – «сміт-і-вессони». У березні 1917 р. частина з них перейшла до нового правоохоронного органу – міліції, що була озброєна лише шаблями [24, арк. 322]. В умовах евакуації великої частини лучан під час австро-угорської окупації міста у вересні 1915 р. – травні 1916 р. мародерство стало однією з головних проблем порядку [26, арк. 25-26, 45, 50]. Особливо ситуація погіршилася з вересня 1917 р., коли разом із біженцями в місті зростає кількість кримінальних елементів, що засвідчують тогочасні звіти городових. Кожного дня відбувалися грабунки та крадіжки [25, арк. 2].

Луцьк був довгий час пожежонебезпечним містом. У зв'язку зі щільною дерев'яною забудовою, особливо в його деяких районах, пожежі траплялися досить часто. Перешкодити цьому повинна була пожежна частина, заснована в кінці XIX ст. В умовах війни вона мала особливо багато роботи. Проте діяльність цієї організації була ускладнена труднощами різного характеру. Подекуди траплялися реквізиції воюючими сторонами коней, що перевозили бочки з водою. Були проблеми з фінансуванням, а також з організацією й ефективністю роботи. Міська влада розуміла, наскільки важливо підтримувати та скеровувати роботу пожежної команди, тому намагалася допомогати їй як організаційно (сприяла виділенню нових бочок, організаційному реформуванню, боролася за повернення реквізованих коней) [12, арк. 37, 56 зв.], так і матеріально (часом виплачувала одноразові допомоги заслуженим працівникам команди у відставці) [7, арк. 43 зв.].

У червні 1911 р., за даними луцького справника, у Луцьку проживало 27 822 осіб (без військових) [24, арк. 263]. Під час війни багато лучан мобілізували. Складні соціально-економічні умови та військові дії, які неодноразово точилися поблизу міста, теж негативно впливали на зміну чисельності населення в місті. Проте кількість лучан не зменшувалася в суттєвих розмірах, а часто навпаки – збільшувалася, що було пов'язане з наявністю в місті великої кількості військових, біженців і переселенців. Наприклад, у 1917 р. місто перебувало поблизу фронту, тому багато солдатів квартирувалися під час зими саме тут. Подібні процеси відбувалися в багатьох прифронтових містах. Станом на 1.01.1917 р. кількість біженців із територій військових дій становила 4,89 млн. осіб, у кінці того ж року – 7,42 млн. [1, 24–25]. Крім того,

загострення суспільно-політичного становища сприяло тому, що багато біженців із центральних губерній виїжджали далі на захід, поверталися колишні військовополонені з австрійського та німецького полону, проводили деевакуацію міського населення [2, 204–205]. У зв'язку з цим начальник повітової міліції зазначав у вересні 1917 р., що чисельність населення Луцька зростає більше, ніж удвічі [25, арк. 2].

У цей час проблема біженців набула серйозного розмаху. За деякими даними, станом на кінець листопада – початок грудня 1917 р. у Луцьку перебувало більше як 5 тис. біженців (перші біженці з'явилися на початку червня 1915 р. [2, 55]). Їхнє становище було надзвичайно важким. Зокрема, на початку серпня 1915 р. медики доповідали, що до них удень і вночі зверталися біженці у зв'язку з епідемією тифу [17, арк. 95]. Утримання біженців фінансував спеціальний державний комітет, що мав відділення в Луцьку, яке влаштовувало школи для дітей, ідальні, дитячі будинки, амбулаторію та ін. Проте у зв'язку з революційними подіями в листопаді 1917 р. відділення припинило свою роботу. Це стало додатковою нашою для міста [25, арк. 109–109 зв.].

Надалі ситуація тільки погіршилася. У 1918 р. населення Луцька продовжувало зростати: у січні тут проживало 25 тис. жителів, а в листопаді – 32 тис. До міста прибували зі сторони Росії біженці від більшовицького режиму, зі сторони Австро-Угорщини – звільнені військовополонені [11, арк. 73–74]. Гетьманський уряд спрямовував досить великі кошти на утримання біженців [2, 204–205]. Волинська губернська земська управа відкрила в Луцьку пункт харчування в період травня – першої половини червня 1918 р. [3, 84–85], проте проблема не зникла. Біженцям було важко адаптуватися до нових умов у тогочасних реаліях, тому вони часто відігравали роль додаткового тягара для тих населених пунктів, де опинялися.

Висновки. Загалом, проблеми гуманітарного характеру в місті Луцьк у роки Великої війни можна умовно поділити на такі блоки взаємопов'язаних питань: 1) забезпечення найнеобхідніших умов для здорового існування; 2) соціальне забезпечення; 3) комплекс проблем, пов'язаний із товарами та цінами на них, а також із цінами на послуги; 4) забезпечення порядку в місті та захисту майна і життя лучан; 5) комплекс проблем, зумовлених наявністю біженців та переселенців у місті; 6) покращення умов проживання міщан, зокрема через удосконалення благоустрою міста. Міська влада надавала пріоритет забезпеченню найнеобхідніших умов для здорового існування людини в місті та розв'язанню проблем, що були пов'язані з доставкою товарів першої необхідності (зокрема продуктів харчування) та регулюванням цін на них. Проте низка об'єктивних факторів заважала виконанню цих завдань. Для подальшого розвитку дослідження перспективним є порівняння даних щодо м. Луцьк із подібними проблемами в інших містах Волинської губернії, з'ясування закономірностей та особливостей.

Список використаної літератури та джерел

1. Білоус Л. Виселення євреїв російськими військовими під час Першої світової війни / Л. Білоус // Наукові записки НАУКМА. – Т. 104. – 2010. – С. 23–28.
2. Дем'янюк О. Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914–1921 роках / О. Дем'янюк. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 320 с.
3. Козинець І. Державотворчі процеси на Волині в добу гетьманату П. Скоропадського : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / Козинець Ірина Юрївна ;

- Київський національний лінгвістичний ун-т. – Київ, 2009. – 248 с.
4. Прищепя О. Міста Волині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. – Рівне : ПП ДМ, 2010. – 287 с.
  5. Денисюк В. Органи міського самоуправління в Луцьку під час Першої світової війни / В. Денисюк // Науковий збірник СНУ імені Лесі Українки. – Серія: Історичні науки. – 2016. – № 13 (338). – С. 52–59.
  6. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1285. – 10 с.
  7. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1584. – 53 с.
  8. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 879. – 86 с.
  9. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1318. – 164 с.
  10. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1578. – 266 с.
  11. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1648. – 100 с.
  12. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 931. – 154 с.
  13. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1469. – 23 с.
  14. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1582. – 21 с.
  15. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1718. – 42 с.
  16. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1291а. – 96 с.
  17. Держархів Волинської обл. – Ф. 158. – Оп. 1. – Спр. 6. – 156 с.
  18. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1052. – 434 с.
  19. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1615. – 492 с.
  20. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1298. – 849 с.
  21. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1583. – 34 с.
  22. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1694. – 142 с.
  23. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1576а. – 18 с.
  24. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 542. – 455 с.
  25. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1629. – 135 с.
  26. Держархів Волинської обл. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1586. – 55 с.

References

1. Bealou N. (2010). The Eviction of Jews by the Russian military during World War II. *Naukovi Zapysky NUKMA (Scientific Notes of NUKMA)*, 104, 23–28 (in Ukr.).
2. Demjaniuk O. (2011). Military-political aspects of development of Volyn province in 1914–1921 years. *Lutsk: Tverdnyia (in Ukr.)*.
3. Kozynec E. (2009). State processes in Volyn during the Hetmanate of P. Skoropadsky. *Kyiv (in Ukr.)*.
4. Pryscheпа O. (2010). City of Volyn in the second half of XIX - early XX century. *Rivne: PP DM (in Ukr.)*.
5. Denysyuk V. Municipal government in Lutsk in the First World War. *Naukovyj Zbearnik SNU im. Lesea Ukrajinjky (Scientific Journal of Lesya Ukrainka ENU)*, 13 (338), 52–59 (in Ukr.).
6. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1285, 10 pages.*
7. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1584, 53 pages.*
8. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 879, 86 pages.*
9. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1318, 164 pages.*
10. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1578, 266 pages.*
11. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1648, 100 pages.*
12. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 931, 154 pages.*

13. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1469, 23 pages.*
14. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1582, 21 pages.*
15. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1718, 42 pages.*
16. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1291a, 96 pages.*
17. *State Archive of Volyn region, fund 158, description 1, case 6, 156 pages.*
18. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1052, 434 pages.*
19. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1615, 492 pages.*
20. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1298, 849 pages.*
21. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1583, 34 pages.*
22. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1694, 142 pages.*
23. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1576a, 18 pages.*
24. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 542, 455 pages.*
25. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1629, 135 pages.*
26. *State Archive of Volyn region, fund 3, description 1, case 1586, 55 pages.*

V. Denysyuk

HUMANITARIAN FACTOR IN THE WORK OF LUTSK TOWN ADMINISTRATION IN 1914-1918

Lutsk City administration in the war years faced the problem of satisfying basic needs of Lutsk citizens and the city guests, which made the humanitarian factor. The center of this research is humanitarian problems in Lutsk, as well as the city administration work in 1914-1918.

The purpose of this article is to figure out the key humanitarian problems of the city in 1914-1918, as well as corresponding directions in the work of city council aimed to wipe off or level their influence.

Due to the research held it was noticed that humanitarian problems in the city in 1914-1918 were caused, first of all, by the lack of some most necessary goods, exchange inflation, the presence of numerous refugees and immigrants, as well as by huge damage while military operations and lack of financing. The key humanitarian problems of the time were pandemic expansion, food crisis, etc. Lutsk city council was trying to level the consequences of the most resonant problems, sometimes even to solve the problems. The biggest difficulty was connected with the objective war factors, such as lack of finance, low initiative level from the city authorities and the inhabitants themselves.

The research is built on the analysis of the original archive materials. An attempt has been made to separate and classify humanitarian problems, differentiate their reasons and results, as well as the specifics of the city authorities' work in that direction. Except the research value in the area aspect, the example of this town is used to show the impact of damaging processes in economics and society on a person living at that time; the main difficulties have been shown in solving the key human needs while living in war conditions.

Humanitarian problems in Lutsk in the war years can relatively divided into the following blocks of intertwined issues: 1) maintaining the key conditions for healthy existence; 2) social maintenance; 3) complex problems, connected with goods and their prices; 4) order processing in the town; life and property protection; 5) complex problem connected with the presence of refugees in the town; 6) improving the living conditions for the towns people by improving of public services and utilities. The town council prioritized maintaining the key conditions for healthy living of the townspeople as well as delivering most necessary goods (including food) and regulating their prices. However, a number of objective factors were in the way. For the further research development I think prospective comparison of data by Lutsk with the other towns of Volyn province in similar problems to determine the patterns and peculiarities.

Key words: Lutsk city council, epidemic, refugee, management problems, inflation, shortage of goods.